

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри соціальної роботи та реабілітації
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора педагогічних наук, професора **ГРИГОРЕНКО Тетяни Володимирівни**
на дисертацію **ЧЖОУ Ганвей** на тему:
**«Розвиток підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів
цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. В умовах інтенсивних процесів глобальної цифровізації суттєво зростає потреба у фахівцях, спроможних професійно реалізовуватися у сфері цифрових медіатехнологій, які нині відіграють визначальну роль в економічному, культурному та інформаційному розвитку суспільства. За цих обставин особливої ваги набуває проблема підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, що поєднують високий рівень професійно-технологічної підготовки з розвинутою підприємницькою компетентністю, яка передбачає здатність до продукування інноваційних ідей, створення, розвитку та комерціалізації власних проєктів.

Вагомий науково-практичний інтерес становить досвід Китайської Народної Республіки, яка протягом останніх десятиліть продемонструвала значні досягнення у формуванні інноваційної економіки завдяки системній державній підтримці підприємницької активності студентської молоді та молодих фахівців. У системі вищої професійної освіти КНР сформовано цілісну модель розвитку інноваційної та підприємницької компетентності, що інтегрує освітні програми, стартап-інкубатори, інноваційні лабораторії та тісну взаємодію з технологічним бізнесом.

Своєчасність проведеного дослідження зумовлена тим, що в умовах цифрової трансформації зростає потреба у фахівцях, здатних ефективно функціонувати в динамічному середовищі цифрової економіки, оперативно адаптуватися до змін, управляти ресурсами, ініціювати та реалізовувати інноваційні проєкти. Саме такі характеристики визначають сучасне розуміння підприємницької компетентності у сфері цифрових медіатехнологій.

Актуальність дисертації також визначається необхідністю вивчення й творчої адаптації провідного міжнародного досвіду підприємницької освіти з метою оновлення української системи професійної підготовки фахівців у галузі цифрових медіатехнологій. У дисертації аргументовано обґрунтовано доцільність звернення до досвіду КНР у контексті розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців, що є особливо значущим з огляду на недостатній рівень опрацювання цієї проблематики в українській педагогічній науці.

З огляду на зазначене, тема дисертації Чжоу Ганвей є актуальною, суспільно значущою, відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної науки, професійної освіти та цифрової економіки, а також узгоджується зі стратегічними орієнтирами модернізації вищої освіти України в умовах глобалізаційних і цифрових трансформацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлена дисертація є цілісною та завершеною науковою працею, висновки якої характеризуються високим рівнем достовірності й належним обґрунтуванням. Усі теоретичні висновки логічно узгоджуються з аналітичною частиною роботи.

Обґрунтованість наукових результатів дисертаційного дослідження забезпечена застосуванням комплексу взаємодоповнювальних теоретичних та емпіричних методів. Автор продемонстрував системний підхід до формування понятійного апарату, забезпечивши чітку архітектуру та логічну послідовність викладу матеріалу. Дослідницький інструментарій дисертації сформовано методологічно правильно. Автор чітко окреслив об'єкт, предмет, мету та ключові завдання дослідження, що логічно зумовили його структуру, а також належним чином аргументував наукову новизну, теоретичну цінність і практичну значущість напрацювань.

Наукову цінність роботи посилюють обрані методологічні підходи (зокрема когнітивний, ціннісно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, критеріальний та комплексний), які стали основою для систематизації напрацювань у сфері розвитку підприємницької компетентності.

Надійність сформульованих положень і практичних рекомендацій забезпечується опрацюванням солідного масиву профільної літератури (загалом 178 найменувань, серед яких 117 – праці англійською та китайською мовами), а також ретельним аналізом нормативно-правової бази.

Усебічному розв'язанню дослідницьких завдань сприяло застосування комплексної методології. Вона гармонійно поєднує теоретико-компаративний аналіз джерел КНР та України, дефінітивний і контент-аналіз освітніх програм, а також низку емпіричних методів: від анкетування й інтерв'ювання суб'єктів освітнього процесу до узагальнення власного практичного досвіду.

Використання наочних матеріалів (таблиць і діаграм) робить виклад результатів переконливим та легким для сприйняття.

Апробація результатів Чжоу Ганвей через публікації та виступи на наукових заходах різного рівня підтверджує своєчасність та гостру актуальність теми. Широке оприлюднення та якісний аналіз матеріалів дослідження дають усі підстави констатувати вагому суспільну цінність та вірогідність отриманих автором результатів.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Чжоу Ганвей дає підстави констатувати належний рівень наукової обґрунтованості й достовірності одержаних результатів.

Достовірність основних положень дисертації підтверджується теоретичною й методологічною вивіреністю вихідних позицій, використанням сучасного наукового інструментарію, а також апробацією й практичним упровадженням результатів дослідження в освітній процес. Позитивної оцінки заслуговує всебічне оприлюднення результатів дослідження у провідних фахових науково-педагогічних виданнях, а також апробація окремих положень дисертації на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

Структура, логіка та послідовність викладу дисертації. Структура дисертації є логічною та науково виваженою. Робота містить анотації українською й англійською мовами, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Анотації коректно відображають зміст і основні результати дослідження, а додаткові матеріали переконливо ілюструють окремі аспекти експериментальної частини.

У **вступі** чітко окреслено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, які логічно узгоджені між собою й послідовно реалізовані в структурі роботи. Обґрунтовано вибір теми, методів дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість результатів.

Основний зміст дисертації присвячено аналізу теоретичних підходів, порівнянню й узагальненню ефективних практик розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР з метою їх творчого використання в закладах вищої освіти України. Подано відомості про апробацію та впровадження розробленої моделі, а також кількість і характер публікацій здобувача.

У **першому розділі** дисертації здійснено ґрунтовний аналіз сучасних тенденцій розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР, уточнено ключові поняття дослідження та визначено структуру відповідної компетентності. Автор продемонстрував глибоке знання проблематики та обізнаність із вітчизняними й зарубіжними науковими підходами.

Теоретичний аналіз дозволив виокремити досліджуване явище на перетині кількох науково-практичних площин: професійної освіти, цифрових медіатехнологій, підприємницької підготовки, компетентнісного підходу та державної освітньої політики КНР.

Джерельна база дослідження є репрезентативною й охоплює сучасні українські та зарубіжні наукові праці, нормативно-правові документи, аналітичні матеріали й результати власних досліджень здобувача. Значний обсяг іноземних (переважно китайських і англомовних) джерел засвідчує високий рівень наукової ерудиції автора та його здатність працювати в міжкультурному науковому просторі. Аналіз джерел здійснено системно, критично, з урахуванням міждисциплінарної специфіки проблеми.

Автором уперше комплексно охарактеризовано сучасні тенденції розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР та обґрунтовано авторське тлумачення цього поняття як комплексу особистісно-ділових якостей і моделі професійної поведінки.

У **другому розділі** проаналізовано педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР. Доведено ефективність цілеспрямованої позитивної мотивації, що реалізується через проєктне навчання, міждисциплінарні медіапроєкти, співпрацю з реальними замовниками, участь у стартап-програмах і конкурсах.

На основі теоретичних джерел та емпіричних даних визначено ключові мотиви студентів до розвитку підприємницької компетентності, серед яких – професійна самореалізація, гарантія працевлаштування, соціальна стабільність та суспільні очікування.

Значущим є обґрунтування другої педагогічної умови – оновлення змісту підготовки, що має міждисциплінарний характер і поєднує технологічні, аналітичні, креативні та управлінські компоненти. Запропоновано авторську інтегративно-динамічну теоретико-методичну модель оновлення змісту підготовки бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР.

У розділі автор також обґрунтував ефективність застосування інноваційних форм, методів і засобів розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у вищих професійних коледжах КНР. Зокрема, йдеться про проєктне навчання, дизайн-мислення, кейс-стаді, STEAM-освіту; хмарні середовища, віртуальні лабораторії (VR-лабораторії), систему електронних портфоліо, бази даних якісних кейсів і шаблонів, репозиторії ресурсів, аналітичну роботу з кейсами щодо політики ліцензування та аналізу прогресу в LMS, цифрові симулятори й тренажери, а також упровадження моделі «виробництво ↔ освіта» через дуальну систему освіти тощо.

У **третьому розділі** здійснено порівняльний аналіз стану розвитку підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР та Україні, окреслено можливості використання китайського досвіду в українських закладах освіти.

Позитивно оцінюємо комплексний порівняльний аналіз наукових джерел, робочих програм та нормативних документів підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій в українських закладах вищої освіти в аспекті розвитку підприємницької компетентності, а також визначення недоліків традиційних навчальних планів щодо ефективності формування цієї компетентності.

Дисертантом встановлено суттєві розбіжності між підходами України та КНР до розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців. Вони проявляються як у змісті освітніх програм, так і в концептуальних основах інтеграції підприємницького компонента в професійну підготовку.

Особливої уваги заслуговують запропоновані автором напрями творчого впровадження цього досвіду на нормативно-правовому та методичному рівнях, а також розроблені рекомендаційні технологічні картки навчальних завдань.

Висновки до розділів і **загальні висновки** логічно узагальнюють теоретичні та експериментальні результати й повністю відповідають меті та завданням дослідження. Дисертація є завершеною, самостійною науковою кваліфікаційною працею, що вирізняється науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Отримані результати розширюють і поглиблюють наукові уявлення про розвиток підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у системі вищої професійної освіти. У дослідженні теоретично обґрунтовано сутність і структуру підприємницької компетентності з урахуванням специфіки цифрових медіатехнологій, уточнено категоріально-понятійний апарат у межах компетентнісного та міждисциплінарного підходів.

Наукову цінність становить розроблення інтегративно-динамічної теоретико-методичної моделі розвитку підприємницької компетентності. Дослідження також розширює порівняльно-педагогічний дискурс, вводячи до наукового обігу узагальнений досвід Китайської Народної Республіки щодо інституціоналізації підприємницької освіти у сфері цифрових медіатехнологій.

Практичне значення результатів полягає в можливості їх безпосереднього використання для модернізації змісту, форм і методів підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у закладах вищої та фахової передвищої освіти. Запропоновані модель, педагогічні умови, методичні матеріали та технологічні картки навчальних завдань можуть бути застосовані в освітньому процесі під час розроблення й оновлення освітніх програм, робочих навчальних планів, силабусів навчальних дисциплін і програм практичної підготовки.

Основні положення дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, зокрема у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, та тезах наукових доповідей.

Дисертація є самостійним дослідженням, виконаним з дотриманням принципів академічної доброчесності; порушень академічної етики не виявлено.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Позитивно оцінюючи результати наукового пошуку автора, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та міркування дискусійного характеру:

1. У тексті дисертації подекуди використовуються близькі за змістом, але не тотожні терміни («підприємницька компетентність», «інноваційно-підприємницька компетентність», «підприємницьке мислення»), що потребує чіткішого розмежування або уніфікації в межах обраної концепції дослідження.

2. Потребує додаткового уточнення операціоналізація окремих компонентів підприємницької компетентності. Хоча автором ґрунтовно обґрунтовано структуру підприємницької компетентності майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій, окремі її компоненти (зокрема креативно-діяльнісний і рефлексійно-корекційний) могли б бути більш чітко операціоналізовані через конкретні індикатори та критерії оцінювання, що підвищило б прикладну цінність запропонованої моделі.

3. Порівняння систем підготовки майбутніх бакалаврів цифрових медіатехнологій у КНР та Україні є науково цінним, однак, доцільним було б чіткіше окреслити методологічні обмеження такого порівняння з огляду на різницю в соціально-економічних, культурних і нормативно-правових умовах.

4. У роботі чітко окреслено можливості творчого використання досвіду КНР в Україні, проте певної конкретизації потребують механізми адаптації державоцентричної моделі підприємницької освіти до українських соціально-економічних і нормативних умов. Їх практичне впровадження доцільно було б подати у вигляді поетапної дорожньої карти з урахуванням ресурсних, інституційних та кадрових можливостей українських закладів вищої освіти.

Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем сучасної педагогічної науки.

Загальний висновок. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Чжоу Ганвей заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Тетяна ГРИГОРЕНКО